

MAKTABGACHA TA'LIMDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING O'RNI

A.M. Xolboev

O'zDJTU Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Hozirgi vaqtda inson hayotini axborot texnologiyalari, kompyuterlar, televizorlar, planshetlar va boshqalarsiz tasavvur qilish juda qiyin. Bola haqiqati virtual olam bilan to'lib-toshgan bo'lib, unda juda ko'p qiziqarli o'yinlar, bolalarning tasavvurini va chinakam qiziqishini uyg'otadigan multfilmlar mavjud. Albatta, axborot texnologiyalari nafaqat ko'ngilochar xususiyatga ega, balki u o'rganish, bilish, rivojlantirish maqsadida ta'lim jarayoniga mahkam singib ketgan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'limning birinchi bosqichi sifatida ham chetda qolmaydi, gap maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari tomonidan ta'lim jarayoni samaradorligini oshirish, bilim, ko'nikma va malakalarni samarali egallash uchun axborot texnologiyalaridan (AKT) foydalanish haqida bormoqda.

Axborot texnologiyalarida universal va maxsus texnologiyalar ajratiladi. Universal texnologiyalar kompyuter yordamida axborotni qayta ishlash va undan foydalanishga asoslangan. Jumladan, axborot texnologiyalari (AT) – kompyuter texnologiyalari asosida fan sohasida axborot yaratish, to'plash, uzatish, saqlash va qayta ishlash uchun foydalaniladigan keng fanlar turli faoliyat sohalarida qo'llaniladi.

YUNESKO tomonidan qabul qilingan ta'rifga ko'ra, axborot texnologiyalari - bu axborotni qayta ishlash va saqlash bilan shug'ullanadigan odamlarning mehnatini samarali tashkil etish usullarini, odamlar va hisoblash texnikasi va ishlab chiqarish uskunalari o'rtasidagi o'zaro ta'sir usullarini, ularning amaliy qo'llanilishini, shuningdek, ushbu muammoning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatlarini o'rganadigan o'zaro bog'liq bo'lgan ilmiy, texnologik, muhandislik fanlari majmui. Maktabgacha ta'lim tashkilotida axborot muhitini yaratish, birinchi navbatda, rahbarning qobiliyati, qiziqishi va ta'lim tashkiloti hayotidagi faol rolga bog'liq. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbari axborot texnologiyalari sohasida tayyorlanayotgan pedagog kadrlar o'z ta'lim tashkilotida o'quv-uslubiy mazmunning barcha talablariga javob beradigan shunday axborot muhitini tashkil etishga qodir ekanligini tushunishi muhimdir.

Professor-o'qituvchilar kompyuterning texnik imkoniyatlarini biladi, u bilan ishlash ko'nikmalariga ega, kompyuter bilan ishlash qoidalariga qat'iy rioya qiladi, xavfsizlik texnikasi va sanitariya me'yorlariga rioya qiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida odatdagi dars 20 dan 30 minutgacha davom etadi. Shu bilan birga, ekrandan foydalanish 7-10 daqiqadan oshmasligi kerak. Ishni tugatgandan so'ng, ko'rish buzilishining oldini olish va ko'zning zo'riqishidan xalos bo'lish uchun ko'z

mashqlarini bajarish kerak. Innovasion texnologiyalar bilan ishlash o'qituvchining ishini sezilarli darajada osonlashtiradi, shuning uchun ular bilan ishlash uchinchi shaxslar tomonidan nazorat qilinishi kerak. AKTdan foydalanish elektron tashuvchilar va tarmoqdagi mavjud ma'lumotlar hisobiga axborot oqimini oshirish imkonini beradi. Kompyuter dasturlarini ishlab chiqish, uslubiy asoslash va ta'lim jarayoniga sifat menejmenti tizimini joriy etish bilan maktabgacha ta'lim tashkilotini boshqarish jarayonida axborot texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish muammosi dolzarb bo'lib qoldi. Shuning uchun o'qituvchilar ishida kompyuterdan noto'g'ri foydalanish AKT komponentlarining turli darajalari muammosini keltirib chiqaradi.

Bugungi kunda o'qituvchilar o'z amaliyotlarida AKTning juda keng doirasiga ega. Bu kompyuter, Internetdan foydalanish, televizor, video, DVD, turli xil multimedia - va audiovizual uskunalar. Pedagoglar bola uchun yangi texnologiyalar olamiga yo'l ko'rsatuvchiga aylandi. AKTdan foydalanish ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tashkilotining asosiy vazifasi - an'anaviy o'yinlar, o'yinchoqlar yorqin va vizual materiallar va zamonaviy texnologiyalar bilan yagona rivojlanish makonida birlashtirishdir. Bu butun bir soha bo'yicha ishning boshlang'ich nuqtasi bo'lishi kerak - interaktiv ta'lim muhitini yaratish. AKTdan foydalanishning asosiy shakllari:

- Guruh hujjatlarini tayyorlash (bolalar ro'yxati, rivojlanish diagnostikasi, rejalashtirish, dasturni amalga oshirish monitoringi, hisobot).

- Darslar, birgalikdagi o'quv tadbirlari uchun o'quv va illyustrativ materiallarni tanlash, stendlar, guruhlar, kabinetlar dizayni.

- Microsoft PowerPoint dasturida turli xil ta'lim yo'nalishlari bo'yicha taqdimotlar yaratish: "Ijtimoiy-kommunikativ rivojlanish", "Nutqni rivojlantirish", "Kognitiv rivojlanish" va boshqalar. Taqdimot katta hajmdagi ko'rgazmali materiallarni birlashtirishga yordam beradi, ko'rgazmali qo'llanmalar, jadvallar, reproduksiya, audio va video uskunalarning katta hajmini qog'ozdan ozod qiladi. - videokamera va videoni tahrirlash dasturlari yordamida: taniqli audio trekning qoplamasi bilan ma'lumot materialini ko'rish, oddiy kliplar yaratish, videoga ovozni joylashtirish va hokaza.

- Interfaol doskadan foydalanish. Interfaol doska bolaga o'zini tashqaridan ko'rish, o'yindoshlarining harakatlarini kuzatish imkonini beradi. Bolalar kompyuter bilan yakkama-yakka virtual olamga to'liq sho'ng'imasdan vaziyatni baholashga odatlanib qolishadi.

- O'quv dasturlari. Vazifalarni bajarish orqali bola rejalashtirishni o'rganadi, aniq voqealar, g'oyalar elementi mantiqini quradi va harakatlar natijasini bashorat qilish qobiliyatini rivojlantiradi. U harakat qilishdan oldin o'ylashni boshlaydi. Bu nazariy tafakkur asoslarini egallashning boshlanishini bildiradi.

- Ham o'qituvchilar, ham ota-onalar uchun qiziqarli bo'lgan media kutubxonalar yaratish.

- Elektron pochta yaratish, guruhlariga havolalar bilan maktabgacha ta'lim tashkiloti veb-saytini yuritish.

- Pedagogik faoliyatda, ta'lim jarayonini axborot va ilmiy-uslubiy ta'minlash maqsadida internetdan foydalanish.

Interfaol jihozlarning keng imkoniyatlari darslarni yanada qiziqarli va dinamik qiladi, oddiy darslar qiziqarli va hayajonli o'yinga yoki, masalan, berilgan mavzu bo'yicha ekskursiyaga aylanadi. O'quv jarayonida AKTdan foydalanish bolalarda turli ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi: nutq va fikrlashni rivojlantirishga hissa qo'shadigan diqqat, xotira, nozik vosita qobiliyatlari. Ularning yordami bilan bolaning nafaqat intellektual qobiliyatlari rivojlanadi, balki bolaning maktabda keyingi ta'lim va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan mustaqillik, xotirjamlik, diqqatni jamlash, qat'iyatlilik kabi irodaviy fazilatlar ham rivojlantiriladi.

Bolalar bog'chasida yangi multimediali pasochmitsa sizga o'quv va rivojlanish materialini algoritmik tartibda keng qamrovli tuzilgan ma'lumotlar bilan to'ldirilgan yorqin qo'llab-quvvatlovchi tasvirlar tizimi sifatida taqdim etish imkonini beradi. Bunday holda, turli xil idrok kanallari ishtirok etadi, bu sizga ma'lumotni nafaqat faktik, balki assosiativ shaklda ham bolalar xotirasiga qo'yish imkonini beradi. Ta'lim va rivojlanish ma'lumotlarining bunday taqdimotining maqsadi kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarda aqliy tasvirlar tizimini shakllantirishdir. Guruhlarda interfaol qum qutisidan foydalanish diqqat, xotira, aqliy faoliyat, o'qitish mazmunini insonparvarlashtirish va pedagogik o'zaro ta'sirlarning psixologik jihatdan to'g'ri ishlash usullariga asoslangan o'quv jarayonini qurishga imkon beradi. Internetning axborot-kommunikatsiya imkoniyatlaridan kompleks foydalanish ta'lim sohasida katta imkoniyatlar yaratadi. Internet texnologiyalari sizga quyidagilarga imkon beradi:

- O'quv jarayonini avtomatlashtirish;
- Bilim darajasini sifat jihatidan oshirish;
- Internet foydalanuvchilari bilan muloqot qilish va ma'lumot to'plash uchun zarur bo'lgan texnik ko'nikmalar va ko'nikmalarni rivojlantirish;
- Yangi axborot texnologiyalarining rivojlanishi va o'zgarishlarini kuzatish;
- Internet orqali olingan ma'lumotlarni bir butunga sintez qilishni o'rganish.

Kompyuterning bir vaqtning o'zida matn, grafik tasvirlar, ovoz, nutq, video ko'rinishida ma'lumotlarni qayta ishlab chiqarish, ma'lumotlarni eslab qolish va katta tezlikda qayta ishlash qobiliyati mutaxassislariga bolalar uchun mavjud barcha o'yinlar va o'yinchoqlardan tubdan farq qiladigan yangi faoliyat vositalarini yaratishga imkon beradi. Bularning barchasi uzluksiz ta'limning birinchi bo'g'ini bo'lgan maktabgacha ta'limga sifat jihatidan yangi talablarni qo'yadi, uning asosiy vazifalaridan biri bola shaxsini boyitilgan rivojlanish salohiyatini yaratishdir. Shu bois maktabgacha ta'lim

va tarbiya tizimiga axborot texnologiyalarini joriy etish zarur. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, bu bolalarning darslarga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi va kognitiv qobiliyat darajasi oshadi. Tushuntirish va mustahkamlashning yangi, noodatiy usullaridan foydalanish, ayniqsa o'yin shaklida, bolalarning ixtiyoriy e'tiborini oshiradi va ixtiyoriy diqqatni rivojlantirishga yordam beradi. Axborot texnologiyalari barcha qayd etilgan xususiyatlar bolalarning kognitiv rivojlanishini, birgalikdagi faoliyatda ular o'rtasidagi muloqotning mazmunlilikini ko'rsatadi. Alohida-alohida, axborot texnologiyalaridan foydalangan holda bolalarni o'qitish samaradorligi darajasini aniqlash kerak. Xorijiy tadqiqotchilar o'rganishning ikki jihatini ajratib ko'rsatadilar: o'qish va yozish, matematika.

Ba'zi tadqiqotlarga ko'ra, kompyuter o'quv o'yini bolalar bog'chasida o'qish va yozishni odatdagi sharoitlarga qaraganda ancha oldinroq o'zlashtirishga yordam beradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida axborot texnologiyalaridan foydalanishni sarhisob qilsak, aytishimiz mumkinki, ular bolalarga ta'lim samaradorligini oshirishga imkon beradi, bu ularning ijtimoiy kompetensiyasiga ijobiy ta'sir qiladi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 22 oktyabrdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida" Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 18 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PQ-4312-son Qarori.
3. А.Мелибоев, Ш.Зармасов. Л. Луракулов. Мактабгача таълим жараёнини ўқитишда инновацион педагогик технологиялар. -Т.: «Фан ва технология», 2015 - 76 бет.
4. Езопова С.А. Менеджмент в дошкольном образовании : учебное пособие / С.А. Езопова. – Москва : Академия, 2003. – 320 с.